

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Факультет / інститут **філософський факультет**
Кафедра **філософії, соціології і релігієзнавства**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія права»

Спеціальності: 033 Філософія

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № __ від “_” ____ 2019 р.

м. Івано-Франківськ - 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація.

Назва дисципліни	Філософія права
Викладач	Радченко Ольга Борисівна
Контакти викладача	0342 59-60-15, 097-566-07-49 psycholograda@gmail.com
Формат дисципліни	Теоретичний курс
Обсяг дисципліни	90 год.

2. Анотація до курсу.

Курс присвячено ґрунтовному аналізу філософсько-психогічних процесів, явищ з опорою на знання, вміння історії та теорії філософії права. Це сприятиме поглибленню філософської підготовки студентів. Вивчення курсу дає змогу слухачам отримати знання з філософії права і сформуванню уявлення про основні сучасні концепції, проблеми та шляхи їхнього вирішення.

3. Мета та цілі курсу:

Вивчення «Філософії права» у вищих навчальних закладах – передумова формування наукового світогляду та життєвої позиції кожної особистості. Філософія права як навчальний предмет орієнтує студента на осягнення основних причин та сутності існуючих правових процесів, що сприятиме кращому розумінню студентами філософсько-правових проблем. Філософські знання у галузі філософії права – це передумова і основа гуманітарної освіти фахівців у галузі філософії, соціальної роботи, політології.

Мета і завдання дисципліни, її місце в навчальному процесі полягає у тому, щоб пов'язати між собою знання, які отримані студентами у процесі засвоєння філософських знань. Курс «філософії права» є логічним продовженням циклу філософських дисциплін, зокрема «Історії філософії», «Онтології», «Логіки», «Діалектики і метафізики», «Етики» і є перехідним до циклу спеціальних філософських дисциплін теоретичного характеру.

Мета викладання курсу філософія права - ознайомлення студентів з різноманітними системами та історією становлення філософії права, сприяння формуванню у студентів гуманістичних цінностей.

Цілі «філософії права»:

- розкриття змісту і значення філософського осмислення права;
- ознайомлення із основними світоглядно-методологічними ідеями філософсько-правових концепцій різних історичних епох;
- вивчення основних закономірностей розвитку філософії права;
- отримання навичок філософсько-методологічного аналізу основних правознавчих концепцій та юридично-правової практики;
- оволодіння сучасними нормами державо- і правотворення в контексті філософської методології та історичного досвіду.

4. Результати навчання (компетентності)

Компетентності

Володіння проблематикою філософії права.
Знання основних етапів розвитку світової філософської думки та поглядів видатних філософів
Бути обізнаним та обговорювати поточний стан філософських досліджень.
Використовувати філософську термінологію в усній та письмовій формах рідною чи іноземною мовою.
Менеджмент інформації з філософських наук. Здатність аналізувати та поєднувати інформацію з різних джерел для розгляду відповідних проблем у сфері філософії.
Індивідуальне дослідження філософських проблем.
Аргументувати та захищати власну позицію з ключових проблем сучасної філософії права.
Викладацькі здатності. Компетентність навчати студентів бакалаврського рівня на лекційних та семінарських заняттях.
Здатність до поглибленого логічного аналізу міркувань, викладених в усній та письмовій формах.
Розв'язання проблем. Здатність розв'язувати широке коло проблем і задач шляхом розуміння їх фундаментальних основ та використання методів, засвоєних з програми філософії.
Здатність до навчання. Здатність шляхом самостійного навчання освоїти нові сфери, використовуючи здобуті філософські знання.
Результати навчання
Здатність вільно оперувати основними філософськими поняттями та категоріями (C1, C2, C3, C 4, C6)
Поглиблені знання основних етапів розвитку світової філософської думки та поглядів їх представників (C2, C3, C6)
Знання актуальних проблем сучасної філософії та варіантів їх вирішення (C3, C5, C6, C12)
Вміння ідентифікувати філософські ідеї у промовах, текстах, дебатах (C1, C3, C5, C6)
Вміння продемонструвати значення традиційних філософських вчень для розв'язання актуальних соціокультурних, політичних, особистих проблем (C2, C3, C4, C6, C9, C12)
Вміння робити огляд та пошук інформації в спеціалізованій філософській літературі, використовуючи різноманітні ресурси: книги, журнали, он-лайн ресурси (C7, C11)
Здатність здійснити наукове дослідження з філософії (бакалаврського рівня) та представити його аудиторії (C 4, C5, C6, C7, C8, C9, C11, C12)
Вміння писати філософські тексти публіцистичного характеру (C 4, C5, C6, C7, C8, C9)
Здатність презентувати філософські ідеї широкому загалу (C5, C6, C9, C10)
Вміння вільно дискутувати на філософські теми (C1, C2, C3, C 4, C5, C6, C9, C10)
Вміння правильно провадити аргументативний процес (C6, C9, C10, C11)

Вміння виявляти логічні помилки в міркуваннях (С9, С11)

5. Організація навчання курсу.

Обсяг курсу «Філософія права»	
Лекції	18
Практичні заняття	18
Самостійна робота студентів	54

Обсяг курсу					
Вид заняття		Загальна кількість годин 90			
		Очна форма навчання	Заочна форма навчання		
Лекції		18			
семінарські заняття / практичні / лабораторні		18			
самостійна робота		54			
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий		
2	Філософія	4	Нормативний		
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінок і бали	вимоги
Модуль 1. 1. Філософія права як наука. 1. Сутність і походження права: філософський аспект. Основні принципи права: свобода, рівність, справедливість, гуманізм, людинолюбство, демократизм, законності, об'єктивність, неупередженість. 2. Цінність права: соціальна (як соціальний капітал), інструментальна, самоцінність. Примат прав людини над законодавством. Філософія, мораль і право. Проблема розрізнення і співвідношення права і закону. Типологія праворозуміння. Правове і філософське розуміння закону. Співвідношення природних і правових законів. Проблема прогресу моралі, моральності і права. 3. Філософія права в системі наук. Предмет і об'єкт філософії права.	Лк См	Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: Підручник для юрид.спе.-тей вищих навч.закладів. К.: Видавничий Дім «Ін Юре».- 2003. Філософія права: Навчальний посібник П. Д. Біленчук, В. Д. Гвоздецький, С. С. Сливка. К., Атіка, 1999. Філософія права: Навчальний посібник// О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Заінчковський та ін.;	Опрацювати питання лекції з метою участі у семінарському занятті.	5	2 ти ж ні

<p>Суб'єкт філософії права. Структура і функції філософії права. Співвідношення філософії права з іншими філософськими та юридичними дисциплінами. Світоглядні основи філософії права. Право як соціально-духовне явище.</p>		<p>за заг. Ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля.- К.: Юрінком Інтер, 2000.</p>			
<p>2. Історичні концепції філософії права.</p> <p>1. Етично-правові погляди Античної філософії права.Поняття діке і номосу. Аналіз Сократом морально-правової проблематики. Поняття справедливості та ідеальної держави у поглядах Платона. Принцип розподіляючої справедливості Аристотеля. Договірний характер справедливості у вченні Епікура. Фаталістичні концепції природного права стоїків. Формування юриспруденції як самостійної науки у Стародавньому Римі.</p> <p>2. Філософсько-правові проблеми Середньовіччя (Фома Аквінський, Марсілій Падуанський).</p> <p>3. Філософсько-правові проблеми епохи Відродження і Реформації (Н.Макіавеллі, М.Лютер, Ж.Боден, Т.Мор). Філософсько-правові проблеми у філософії Нового часу (Г.Гроцій, Т.Гоббс, Д.Локк, Ш.Монтеск'є, Ж.Ж.Руссо, І.Кант). Категоричний імператив І.Канта як модифікація принципу формально - правової рівності. Гегелівська система філософії права. Філософія об'єктивного духу (право, мораль, моральність). Сфера об'єктивного духу як ідеальна правова дійсність. Гегелівська концепція розрізнення права і закону.</p> <p>4. Сучасні теорії права. Загальна характеристика основних концепцій філософії права ХХ ст. Нормативна ідея права. Ціннісний підхід до філософії права. Неокантіанські концепції філософії права. Неогегельянські концепції філософії права. Плюралізм природноправових теорій. Афективні вольові теорії правової цінності. Лінгвістичний аналіз цінностей права. Екзистенціалістська філософія права. Неопозитивістська концепція права.Теологічні концепції філософії права.</p> <p>5. Ідеї філософія права в Україні. Українська національна ідея та</p>	<p>Лк См</p>	<p>Філософсько-правові ідеї Платона у праці «Держава».</p> <p>Філософсько-правові ідеї Аристотеля у праці «Політика».</p> <p>Філософсько-правові ідеї Августина Блаженного у праці «Про град Божий»</p> <p>Філософсько-правові ідеї Т.Аквінського у праці «Коментарі до аристотелівської політики»</p> <p>Проблема правових відносин у праці Т. Кампанелла «Місто Сонця».</p> <p>Проблема правових відносин у праці Т.Мора «Утопія».</p> <p>Проблема основ суспільної взаємодії у праці Ф.Бекона «Нова Атлантида».</p> <p>Проблеми філософії права у поглядах Д.Локка у праці «Два трактати про правління».</p> <p>Філософія держави і права у праці Т.Гоббса «Левіафан».</p> <p>Філософія права Ш.Монтеск'є у праці «Дух законів».</p> <p>Проблеми філософії права у праці Г.Гроція «Про право війни і миру».</p> <p>Права людини у праці І.Берліна «Чотири есе про свободу».</p> <p>Філософсько-правові ідеї І.Канта у роботі «Основи метафізики моральності».</p> <p>Проблема правової взаємодії у праці</p>	<p>Опрацювати питання теми за конспектом і зазначеним джерелом; усна відповідь, рецензування, активне слухання</p> <p>доповідь за аналізом уривка першоджерела (можливо вибрати теми з сучасної філософії права)</p>	<p>5</p> <p>10</p>	<p>2 ти ж ні</p>

<p>філософія права. Перспективи розвитку українського права і держави: конституційні положення і дійсність, поглиблення реального розриву між ними. Концепція "відкритого суспільства" та можливі наслідки реалізації її ідей для України. Філософія права як теоретико-методологічна основа осмислення правових колізій в Україні та основних тенденцій їх розвитку у перспективі.</p>		<p>І.Канта «До вічного миру». Особливості «Філософія права» Г.Гегеля. Правові ідеї у праці "Слово про закон і благодать" Іларіона Київського. Філософсько-правові ідеї М.Грушевського. Філософія і соціологія права Б.Кістяківського.</p>			
<p>3. Співвідношення природного та позитивного права. 1. Історичний нарис становлення і розвитку природно-правовій ідеології. 2. Природне право. Основні філософсько-правові проблеми природного праворозуміння: проблема співвідношення природного і позитивного права (юснатуралізм і юридичний позитивізм). Діалектика права і закону, права і моралі в контексті природно-правового підходу. Космічне, теологічне та антропологічне тлумачення природного права. Доктрина «відродженого» природного права (препозитивне, допозитивне, надпозитивне, імпліцитне, право «із змістом, що змінюється»). Позитивні і негативні сторони природного права. Природне право і природні, невід’ємні, природжені, невичерпні права і свободи людини. Роль і значення природного права в правовій культурі цивілізації. Природне право як «вічна» проблема філософії права.. Природне права та його особливості. 3. Особливості та засади позитивного права. Договірна теорія права як вираження природних потреб людини.</p>	<p>Лк С</p>	<p>Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права, або природне право і державознавство/ Пер. З нім. Р.Осадчука та М.Кушніра. К.: Юніверс, 2000.</p>	<p>Опрацювати питання теми за конспектом і зазначеним джерелом; усна відповідь, рецензування, активне слухання</p>	<p>5</p>	<p>4 ти ж ні</p>
<p>Модуль 2. 4. Феноменологія та онтологія права. Право як форма спілкування. Проблема співвідношення моралі і права. Право як єдність волі, мислення та світогляду. Право як буття цінності. Співвідношення закону та права. Онтологія права. Ідея права. Сенс права. Буття права як філософська проблема. Форми права. Поняття правової реальності, правового простору і часу. Філософське і правове розуміння соціального буття. Буття в правовому просторі та історичному часі. Людське буття та існування права. Форми існування права. Норма як</p>	<p>Лк См</p>	<p>Г. Дичковська, О. Радченко Самолегітимація як ядро ідентичності українства (19-поч. 21 ст.) // Наукові записки. Сер. «Філософія». – Острог: В-во НУ «Острозька академія». – Вип. 6. – 2010. – С. 156-165. Європейська конвенція з прав людини (Рим, 4 листопада 1950 р.)</p>	<p>Опрацювати питання теми.</p>	<p>5 усна відп овід ь</p>	<p>4 ти ж ні</p>

спосіб владного формулювання права. Свавілья влади і влада права. Сутність права як філософсько-правова проблема (природа нормативного в праві). Буття права (право як соціальна реальність). Право і природа людини.					
5. Гносеологія та методологія права. Герменевтика права і закону. Предметна сфера гносеології права. Право як смисл. Гносеологія юридичного праворозуміння. Пізнавальне відношення до діючого права і історичний прогрес в галузі теоретико-правової думки. Позитивація права як творчий процес нормативної конкретизації правового принципу формальної рівності. Загальне благо як категорія права. Теоретичні проблеми пізнання права. Природа пізнання права. Гносеологічний плюралізм в право розумінні. Загальнофілософські та конкретнонаукові методи дослідження права. Гегелівська методологія права. Марксистська методологія права. Сучасні методи правових досліджень. Методологічний плюралізм. Загальна структура правознавчих дисциплін і спеціальні методи досліджень.	Лк См	Козловський А.А. Право як пізнання: Вступ до гносеології права. Чернівці: Рута, 1999.	Опрацювати питання теми за матеріалом лекції і джерелами презентація есе	5 10	2 ти ж ні
6. Антропологія права. Природа людини як основа права і моралі. Біологічні та психологічні особливості людини як основи права. Основні права людини. Проблема покарання у законодавстві та моралі. Права людини. Природні і невідчужувані права людини. Право і свобода. Нові орієнтири прогресу прав і свобод на рубежі тисячоліть. Конституційне праворозуміння: права людини, правовий закон, правова держава. Свобода як усвідомлена необхідність. Філософські осмислення прав і свобод людини й громадянина. Історія прав людини як реалізація гуманізму.	Лк См	Загальна декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року.	Опрацювати питання теми за конспектом і зазначеним джерелом; усна відповідь, рецензування, активне слухання	5	2 ти ж ні
7. Праксеологія права. Право у системі соціальних норм. Злочинна та добродійна дія у контексті світогляду. Сила і право. Право і воля. Філософсько-правові проблеми у сучасній Україні. Специфіка різних видів соціальних норм та дія людини у їх межах. Норми права, релігії, моралі, естетики, їх співвідношення у діях		О.Бойко «Анатомія політичного маніпулювання»	Опрацювати питання теми за конспектом і зазначеним джерелом; усна		

	К., Атіка, 1999.
6	Філософія права: Навчальний посібник// О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Заінчковський та ін.; за заг. Ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля.- К.: Юрінком Інтер, 2000.
7	Шкода В.В. Вступ до правової філософії. Харків: Фоліо, 1997.
Допоміжна література	
1	Августин Блаженный. О граде Божием: В 4 т. М.: Мысль 1994
2	Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. К.: Основи, 2001.
3	Арендт Г. Становище людини. Львів, Смолоскип, 1999.
4	Аристотель. Політика // Сочинения в 4-х т. Т.4. М.: Мысль, 1983.
5	Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., Мысль 1993.
6	Бачинин В. А. Философия права и преступления. Харьков, Фолио, 1999.
7	Бэкон Ф. Новая Атлантида// Сочинения в 2-х т. Т.2. М.: Мысль, 1978.
8	Берлін І. Чотири есе про свободу. К.: Основи, 1994.
9	Бергсон А. Два источника морали и религии. М.: Мысль, 1994
10	Бормак Г. Западная традиция права. — М., 1995.
11	Букреев В.И., Римская И.Н. Этика права: От истоков этики и права к мировоззрению: Учеб.пособие.- М.: Юрайт, 1998.- 336с.
12	Вассиян Ю. Одиниця і суспільність. Торонто 1957.
13	Вальденберг. О задаче философии права // Вопросы философии и психологии. 1987. № 40.
14	Гегель Г.В.Ф. Основы философии права, або природне право і державознавство/ Пер. 3 нім. Р.Осадчука та М.Кушніра. К.: Юніверс, 2000.
15	Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского// Сочинения в 2-х т. Т.2. М.: Мысль, 1991.
16	Гроций Г. О праве войны и мира. М.: Мысль, 1994.
17	Грушевський М. Історія та її соціально-виховуюче значення// М.Грушевський На порозі нової України. Гадки та мрії. Репринт, К.1918.
18	Грушевський М. Початки громадянства. Генетична соціологія. Відень.,- 1921
19	Гумплович Л. Общее учение о государстве. — СПб., 1990.
20	Давид Р. Основные правовые системы современности. М.: Наука.- 1998.
21	Європейська конвенція з прав людини (Рим, 4 листопада 1950 р.)
22	Закон України “про свободу совісті та релігійні організації” від 23 квітня 1991 р. // Закони України. - К. 1996, т.1.
23	Загальна декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року.
24	Жоль К. К. Философия и социология права. — К., 2000.
25	Кампанелла Т. Місто Сонця// Мор Т. Утопія. Кампанелла Т. Місто Сонця. К.: Наука, 1988.
26	Кант І. К вечному миру. Соч. в 6 т. Т.6.- М.: Мысль 1966.
27	Кант І. Основы метафизики нравственности. Соч. в 6 т. Т. 4. ч.1. М.: Мысль 1965.
28	Капелюшний В.П. Права людини в Україні: історична ретроспектива та сучасність у світовому контексті// Правовий статус особи: стан, проблеми, перспективи: Зб.наук. праць.- К.: 1998 (Ч.І).- С.68-71.
29	Керимов Д. А. Предмет философии права // Государство и право. 1994. № 7.
30	Керимов Д. А. Основы философии права. — М., 1992.
31	Кистяковский Б.А. В защиту права// Вехи. М.: Мысль 1991
32	Конституція України. - К. 1996.
33	Коркунов Н. И. История философии права.— СПб., 1975.
34	Кудрявцев В.Н., Казимирчук В.П. Современная социология права. М.: Юрист.- 1995.
35	Локк Дж. Два трактата о правлении. Соч. в 3-х т. Т.3. М. : Мысль 1988.

36	Масарик Т. Идеали гуманності. Львів. БВ, 1902.
37	Монтескье Ш. О духе законов. Избранные произв. М. : Мысль 1955.
38	Мор Т. Утопія// Мор Т. Утопія. Кампанелла Т. Місто Сонця.- К.: Наука, 1988.
39	Неновский Н. Право и ценности. М.: Наука.- 1987.- 320с.
40	Новгородцев П. Введение в философию права. Кризис современного правосознания. М.: Мысль 1999.- 393с.
41	Петрова Л.В. Фундаментальні проблеми методології права (філософсько-правовий дискурс). Харків: Право 1998
42	Права человека: Учебник для вузов. — М.: Норма, 1999.
43	Рабінович П. Проблеми прав людини у філософській антропології// Людина і її дійсність.- Львів: Світ.- 1997 С.163-167
44	“Слово про закон і благодать” Іларіона Київського Філософська думка -1988. №4.
45	Тихонравов Ю.В. Основы философии права. Учебное пособие для вузов.- М.: Вестник.- 1997.- 608с.
46	Циппеліус Р. Філософія права. К.: Основи, 2000.
47	Ціцерон М.Т. Про державу. К.: Основи, 1997.
48	Четвернин В.А. Современные концепции естественного права. М.: Наука.- 1988.
49	Чичерин Б.Н. Философия права.- СПб.: Наука.- 1998.- 656с.
50	Чефранов В., Петрова Л. Щодо предмета і структури курсу з філософії права// Вісник Академії правових наук.- Харків, 1997 №2(9).- С.60-67.

Методичне забезпечення

№ з/п	Назва
1	В.Будз Короткий конспект лекцій з курсу «Філософія права» (електронний варіант).
2	В.Будз Робоча навчальна програма з курсу «Філософія права» (електронний варіант).
3	В.Будз Програма навчальної дисципліни «Філософія права» (електронний варіант).
4	В.Будз. Будз В.П. Методика опрацювання джерел з філософії. Методичні рекомендації. (Для студентів гуманітарних факультетів університету стаціонарної та заочної форми навчання)”. м. Івано-Франківськ. - 2003 р. Місто НВ., 28 с.
5	В.Будз. Вступ до спеціальності. Конспект лекцій курсу «Вступ до спеціальності».- Івано-Франківськ: Місто-НВ. - 2004.-40с.

Викладач: Радченко Ольга Борисівна